

FAG: Religion C og Historie A

OVEREMNE: Videnskabelige gennembrud og teknologiske landvindinger 1851-1914

EMNE: Nietzsche – ”Gud er død”

PROBLEMFORMULERING: Hvad gjorde sit udspil til, at Nietzsche fremsagde påstanden ”Gud er død” og hvilke tanker lå der bag denne filosofi? Hvilken betydning fik denne tvivl på en højere eksistens for Nietzsches sam- og eftertids livsopfattelse såvel som religiøse indstilling?

PROBLEMSTILLINGER:

- Hvordan opfattede Nietzsche det kristne samfund og hvilke konsekvenser mente han, at troen på Gud havde for menneskeheden?
- Hvordan mente Nietzsche at livet burde leves og hvordan stemmer dette overens med hans samtid?
- Hvilken betydning har Nietzsche haft for sin eftertid og hvordan ses det i dag?

METODE-TEORI-MATERIALE-DISKUSSION:

I dette AT-forløb arbejdes der udelukkende med non-nummeriske data, da umålbare data, har været bedst egnet, for at kunne belyse problematikker vedrørende menneskers adfærd, holdninger og virken i samfundet og i religionen. Historie er blevet brugt som humanistisk fag, religion som samfundsvidenskabeligt, hvor der bl.a. er blevet arbejdet indenfor religionssociologien, som er et samfundsvidenskabeligt studium af religion i et historisk forløb og i nutidige fremtrædelsesformer.

Der er brugt forskelligt tekstmateriale, med forskellige forfattere og fra forskellige tider, for derigennem at vinkle og belyse problemstillingerne fra flest mulige sider og undgå at opgaven skulle blive holdningsmæssigt farvet. Der er brugt mange bøger af Nietzsche selv såvel som af andre forfattere og ydermere er internetsider om Nietzsche og hans tid samt det religiøse skrift Biblen brugt. Egne erfaringer og forskellige filosofers tanker er også blevet brugt. Gennem dette varierede empiri har det været muligt at benytte forskellige metoder og give flere sider af samme sag, for derigennem at nå frem til så troværdig en besvarelse af problemformuleringen som muligt. Både det hermeneutiske og det samfundsvidenskabelige skriftlige materiale er blevet brugt til direkte fremstilling, sammenskrivning, analyse og fortolkning og her har en baggrundsviden i fagenes terminologi og historicitet været nødvendig. I denne opgave har den kritisk analytiske sans været væsentlig, for at undersøge hvilke perspektiver teksterne er set ud fra og for at nå frem til formålet med teksterne. Ved at være spørgende overfor teksterne har det været muligt, at komme bedre til bunds i disse. På samme måde er den hermeneutiske spiral blevet anvendt, hvor forforståelse og ny erfaret forståelse gennem fortolkning er blevet anvendt til videre fortolkning. Dette er bl.a. blevet gjort med teksterne ”Antikrist”, ”Ecce Homo” og ”Det er religion – en historisk mosaik”.

Den kvalitative metode er bl.a. brugt i arbejdet med ”Antikrist” hvor med Nietzsches egne erfaringer og udlægninger af virkeligheden er blevet tolket, fordi det er vigtigt, at få Nietzsches egen opfattelse af situationen i samfundet under hans tid med. Inden for det humanistiske såvel som det samfundsvidenskabelige fakultet, er det vigtigt, at se på de idéer som påvirker menneskets syn på sig selv og dets omverden, og dermed den enkeltes

holdninger og handlinger, hvilket har været tilfældet netop i arbejdet med Nietzsches tekster. Også nutidige tekster som "Hvorfor læser en præst Nietzsche?" er blevet brugt kvalitativt.

Den komparative metode er brugt for at tydeliggøre forskellene på samfundsformen før, under og efter Nietzsche og for at se på forskellene i Kristendomsdyrkelsen i dag og under Nietzsches tid. Ydermere er forskellige historikere, tænkere og filosofers udtalelser inddraget, for at få en så fyldestgørende besvarelse af problemformuleringen som muligt bl.a. kan nævnes Georg Brandes og Fjodor Dostojevskij.

Den humanistiske kildekritik har også været anvendt, for at se på hvilke måder de forskellige tekster har belyst emnet på, hvad baggrunden for tekstfremstillingerne har været, hvilke motiver der ligger bag og hvem de eventuelt har været rettet mod. Dette er bl.a. blevet gjort med Nietzsches "Antikrist" som er en primær kilde skrevet af Nietzsche i år 1894. Det er en bog beregnet på offentliggørelse med det formål at oplyse borgere i oplysningstiden om filosofiske tanker omkring livet og kristendommen. Den udgave jeg har arbejdet med er en dansk oversættelse med indledning af Arne Helligsøe Nielsen. Nielsen skriver bl.a. i indledningen hvordan andre oversættere har oversat Nietzsches "Antikrist" forkert (indledningen er dermed en sekundær kilde) og teksten virker dermed som en reel og korrekt oversættelse. Nietzsches formål med denne tekst har været at omvende folk og få dem til at se fordelagtigt på den måde, han mente, livet skulle leves, at få fjernet kristendommens store betydning for det europæiske og vestlige liv.

Der er altså arbejdet med en stor mængde skriftligt materiale og teori, for induktivt at nå frem til nogle konklusioner, som kan være generelt gældende omkring Nietzsches religionskritik og baggrunden for og betydningen af denne. Det har herunder været nødvendigt at være generaliserende, og det er dermed vigtigt at huske på, at der er mange tolkninger af samme sag, mange holdninger og altid undtagelser. Nietzsche er kryptisk at læse og i nogle tilfælde selvmodsigende og det kan dermed næsten ikke undgås, at tolkninger af hans ord og formålet med disse vil være forskellige fra person til person. I det store hele er der ud fra specifikke episoder, udtalelser og beskrivelser og ud fra Nietzsches egne ord forsøgt at nå frem til resultater, som er generelt gældende og som giver et reelt billede af Nietzsche, af hans tanker omkring Guds eksistens eller manglende på samme, af hans samtid og af hans betydning for hans eftertid.

Det ville have været en fordel, hvis det havde været muligt at skaffe flere historiske kilder omhandlende Nietzsche og reaktionerne på hans tanker end tilfældet har været. Langt størstedelen af de tekster, som arbejder med Nietzsche er oversættelser, fortolkninger og forklaringer af Nietzsches egne tanker, hvor jeg godt kunne have tænkt mig flere tekster fra Nietzsches samtid, hvor det var muligt, at fornemme samtidens reaktioner på Nietzsches provokerende og i større eller mindre grad skælsættende tanker om Kristendommen og dens betydning for menneskeheden.

DELKONKLUSIONER:**Hvordan opfattede Nietzsche det kristne samfund og hvilke konsekvenser mente han, at troen på Gud havde for menneskeheden?**

Ifølge Nietzsche havde 1800-tallets stigende sekularisering "dræbt" den kristne Gud. I den kristne kultur ligger der en masse normer og værdier, som pludselig, hvis Gud ikke længere eksisterede, ville være ugyldige. Nietzsche mente ikke, at det moderne menneske havde erkendt hvor stor en del af deres forestillingsverden der byggede på religion og at det netop derfor agerede, som var der absolutte værdier.¹ Nietzsche mente, at de kristne moralske "løgnebegreber" ruinerede menneskeheden fysiologisk², at man i kristendommen oplærer folk til at foragte dets instinkter og at man dyrkede og forherligede alt det svage. Ifølge Nietzsche er det i kristendommen det svage, det mislykkede, det syge, det af-sig-selv-lidende der gøres til det gode og dermed gøres alt det stolte, vellykkede, fremskridts sikre og selvelskende til det onde³. Nietzsche hævder, at hele det kristne samfund bygger på løgn og forfalskninger og han påstår endda, at selv præsterne ved, at der ingen Gud, ingen frelser, findes.⁴ Hvis ikke menneskeheden skulle miste livslysten fuldstændigt, var det ifølge Nietzsche nødvendigt, at menneskeheden indså at Gud var død og dermed omvurderede alle værdier.

Hvordan mente Nietzsche at livet burde leves og hvordan stemmer dette overens med hans samtid?

For Nietzsche er det vigtigt at pointere, at ingen kender de endegyldige sandheder. Han mener at hver enkelt selv må skabe sig sit værdigrundlag og at det er naturligt at elske sig selv, lade sig styre af sine naturlige drifter (hvilket stemmer godt overens med det naturvidenskabelige, som vinder frem, hvor det biologiske så småt sættes over det åndelige) og at stræbe efter magt. Nietzsche mener, at folk bør gøre opgør mod oplysningstidens forsøg på at bygge et borgerligt samfund på den antagelse, at alle mennesker er i besiddelse af den samme universelle fornuft. Nietzsche mener, at alt principielt er foranderligt og at absolutte værdier ikke længere findes.⁵ Han opfordrer dermed mennesket til at engagere sig selvstændigt i tilværelsen og skabe egne værdier. På Nietzsches tid var kristendommen en dominerende del af den vestlige kultur og det ramte derved hårdt, at han mente, at Gud var død, hvilket også andre tænkere og videnskabsmænd kom frem med på samme tid, eksempelvis Darwin med hans evolutionsteori, som gjorde mennesket til en udviklet abe frem for en guddommelig skabning. I stedet for det svage kristne menneske forestiller Nietzsche sig et stærk og selvstændigt menneske, som ikke har brug for en syndebug. Dette menneske kalder han overmennesket. Nietzsche ville have mennesket til at genfinde dets vilje til at skabe; til aktivt at forme verden, i stedet for at lade menneskeånden reduceres til fastholdelse af det minimum, der kristne samfund levede under.

¹ Kaspersen, Lars Bo og Loftager, Jørn; 2009; s. 455-470

² Nietzsche, Friedrich; 1888; s. 86

³ Nietzsche, Friedrich; 1888; s. 127

⁴ Nietzsche, Friedrich; 1894; s. 49

⁵ Kaspersen, Lars Bo og Loftager, Jørn; 2009; s. 455-470

Hvilken betydning har Nietzsche haft for sin eftertid og hvordan ses det i dag?

Nietzsche fik stor betydning for eksistentialismen og han satte helt sikkert skub i individualiteten og den frie og kritiske tænkning i det vestlige samfund. Nietzsche havde selv forudset at han ville blive en mand med stor betydning og hans ord er både blevet brugt og misbrugt. Bl.a. misbrugte nazisterne hans filosofi til at retfærdiggøre deres handlinger. Ekspressionismen, som stod i modsætning til den ordentlige og velindrettede borgerlige verden på Nietzsches tid, var i stor grad inspireret af Nietzsches tanker. Det står klart, at Nietzsche satte masse tanker i gang omkring livets og religionens betydning både hos hans samtid og hans eftertid.

Trods Nietzsches påstand om Guds død, så er det, som KFUM hævder, i dag tilfældet, at Gud "lever" i bedste velgående, hvor det politiske og intellektuelle liv synes gennemstrømmet af en ny kristen vækkelse.⁶

Fjodor Dostojevskij mente, at nihilismen var en klar konsekvens af proklamationen om Guds død. For er Gud død, er alt tilladt - og er alt tilladt, er alt også ligegyldigt; og er alt ligegyldigt, så er alt også meningsløst.⁷

Præsten Jørn Martinsen pointerer nødvendigheden af religionskritik, for at undgå, at kristendommen forstokker i kirkelig selvtilstrækkelighed.⁸ Og som Nietzsche sagde, er der ingen der *har* sandheden og netop dette er vel tro i egentligste forstand. Som William Gass engang sagde: "Nietzsche bed i vores værdier, som om de var mistænkelige mønter, og efterlod hver af dem med sine tandmærker."⁹

KONKLUSION:

Da Nietzsche levede i sidste halvdel af det 19. århundrede begyndte videnskaben at vinde indpas og dermed forsøgte ting bevist. Derudover skete der en øget sekularisering grundet den borgerlige liberalistiske dominans i samfundet. Disse to elementer gjorde, at Nietzsche fremsagde påstanden "Gud er død". Han mente at menneskeheden selv havde "dræbt" Gud, at der var behov for en omvurdering af alle værdier, at den selvudslettende, livsfornægtende religion, som han antog at kristendommen var, ikke længere var tilstrækkeligt i et moderne, sekulariseret samfund. Nietzsche mente, at tiden var inde til, at det enkelte menneske skulle tage ansvar for eget liv. Nietzsches tanker øgede uden tvivl religionskritikken og eksistentialismen, med individet i fokus, byggede bl.a. på Nietzsches tanker. Selv dan dag i dag er livet præget af Nietzsches filosofiske tanker, kristendommen har udviklet sig, individet er mere i centrum end tilfældet var på Nietzsches tid og det er i dag, i større grad end nogensinde før, op til den enkelte at skabe egne værdier og definitioner på begreberne godt og ondt, stærkt og svagt. Nietzsches tanker brød med hans samtid og var med til at kickstarte postmodernismen.

⁶ "Gud er død"?; Weblog af Sangild, Torben

⁷ Person: Nietzsche; Artikel af KFUM.

⁸ Hvorfor læser en præst Nietzsche?; Artikel af Jørn Martinsen

⁹ Smidt, Huston; 2001; s. 186

PERSPEKTIVERING:

Ved AT-forløbet "Bolivia. Kultur, konflikt og identitet" arbejdedes bl.a. med kvalitativ og komparativ metode, hvilket der også er blevet gjort i dette Nietzsche-forløb. Ved Bolivia-forløbet sås på "de hvides" påvirkning af den bolivianske kultur og herunder hvad de indfødte bolivianere gør/har gjort for at bevare deres egen kultur ved brug af kvalitativ metode bl.a. gennem analyse af udtalelser om den bolivianske situation. Ydermere sammenlignedes de indfødte bolivianeres og de "nye" hvide bolivianeres indstilling til og opfattelse af forskellige problematikker i samfundet. Ved dette forløb er Nietzsches holdning til og påvirkning af det kristne samfund også blevet undersøgt kvalitativt og også her er der set på, hvordan kristne har kæmpet for at bevare den kristne kultur og hvordan Nietzsche og andre af oplysningstidens religionskritikere kæmpede for at ændre på dette. Dette er blandt andet også gjort via kvalitativ metode, gennem analyse af forskellige skriftlige kilder. Komparativt er Kristendommen og indstillingen til religion før, under og efter Nietzsches tid sammenholdt. I nogen grad har brugen af metoder i disse to forløb altså været lig hinanden. Dog er der også forskelle. F.eks. er der i dette Nietzsche-forløb blevet arbejdet med en historisk fjern problematik, hvor det ikke er muligt at opleve problematikken og lave undersøgelser af tilstanden o. lign., hvor Bolivia-konflikten var historisk tæt på, hvilke gav nogle andre muligheder gjorde det nemmere at finde artikler, debatter mm. omkring dette emne.

Et andet eksempel på et AT-forløb, hvor der er arbejdet med metoder, som lægger sig op af de her anvendte metoder, kunne være AT-forløbet om "Fascismen". Her blev der arbejdet kildekritisk og motivanalytisk med på samme måde, som der er gjort i dette AT-forløb. Tekster er blevet analyseret, de oplysninger, som der er noget frem til bl.a. ved brug af den hermeneutiske spiral, er blevet brugt induktivt under Fascisme-forløbet til at gøre sig generelle overvejelser om fascismens betydning for dens borgere og eftertid, på samme måde, som der ved dette AT-forløb er gjort overvejelser om Nietzsches betydning for hans sam- og eftertid.

LITTERATIRLISTE:**Bøger:**

- Houmann, Inge; Nietzsche værdiernes krise; 1987; C. A. Reitzels forlag; 1. udgave, 1. oplag 1987
- Jensen, Jeppe, Sinding; Det er religion – en historisk mosaik; 2003; Gads forlag; 1. udgave, 1. oplag 2003; s. 49-52, s. 60-65
- Kaspersen, Lars Bo og Loftager, Jørn; Klassisk og moderne politisk teori; 2009; Hans Reitzels forlag; 1. udgave, 1. oplag 2009; s. 455-470
- Kemp, Peter; Filosofiske portrætter; 1973; Vintens Forlag A/S; 1. udgave, 1. oplag 1973; s. 81-90
- Mann, Heinrich; Nietzsche; Oversat ved Flor, Kai; 1964; Ringsted ny Bogtrykkeri; 1. udgave, 1. oplag 1964
- Nietzsche, Friedrich; Ecce Homo; 1888; oversat af Henningsen, Niels; 1994; DET lille FORLAG; 1. udgave, 1. oplag 1994; s. 13-17, s. 65-128
- Nietzsche, Friedrich; Antikrist; 1894; oversat af Nielsen, Arne Helligsøe; 1994; Hans Reitzels forlag a/s; 1. udgave, 1. oplag 1994
- Nietzsche, Friedrich; Den muntre videnskab; 1882; oversat af Henningsen, Niels; 1997; Det lille forlag; 1. udgave, 1. oplag 1997
- Smidt, Huston; Hvorfor religion er vigtigt; 2001; oversat af Jørgen Lumbye; 2005; Forlaget Hovedland; 1. udgave, 1. oplag 2005
- Sørensen, Villy; Nietzsche; 1963; Nordisk Forlag; 2. udgave, 1. oplag; 1982
- Thielst, Peter; Nietzsches filosofi en indføring; 1999; DET lille FORLAG; 1. udgave, 1. oplag 1999
- ; Bibelen; Det danske Bibelselskab; 2. udgave, 6. oplag 2004

Internetadresser:

Person: Nietzsche; Artikel af den kristne ungdomsorganisation KFUM; Brugt i perioden 3.-22. marts 2010

http://www.detmedgud.dk/index.php?pageid=9&menu=5&do=show_activity&activity=2955

"Gud er død"?; Intellektuel weblog af Sangild, Torben; Brugt i perioden 8.-22. marts 2010

http://www.groveloejer.dk/detspekulativeoere/2005/04/gud_er_doed.html

Nietzsche (1844-1900); Beskrivelse af Nietzsche; Brugt i perioden 3.-22. marts 2010

<http://www.npidk1.1go.dk/filosofferne/nietzsche.htm>

Hvorfor læser en præst Nietzsche: En artikel fra Nordjylland omkring en præsts studier af Nietzsche; Brugt i perioden 3.-22. marts 2010

<http://www.nordbykirke.dk/Troogkirke/TiT/0802.htm>

Nietzsches filosofi; Artikel af Kulturkapellet, Brugt i perioden 5.-20. marts 2010

<http://www.kulturkapellet.dk/filosofi,%20kultur%20og%20samfund.php?id=17>

Gud på det fri marked; Artikel fra Liberator; Brugt i perioden 2.-17. marts 2010.03.21

<http://liberator.dk/index.php/7490>

Religionskritik: Frederik Nietzsche; Artikel af Asbjørn Petersen, Kristeligt dagblad. Brugt i perioden 3.20. marts 2010.03.21

<http://www.religion.dk/artikel/248231:Religionskritik--Friedrich-Nietzsche--1844-1900>